

УДК [378.147:004](477)

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-92-17

Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами інтерактивних технологій навчання

Чеберяк Є. Є.

викладач кафедри іноземних мов Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного; e-mail: liza.b.1705@gmail.com
(Мелітополь)

У статті розглянуто роль інтерактивних технологій навчання на заняттях з іноземної мови як ефективних інноваційних технологій, що дозволяють значно підвищити результативність навчання студентів немовних спеціальностей. Інтерактивні технології відповідають основними принципами навчання, зокрема: принципу мовної спрямованості, активності у навчанні, функціональності, ситуативності, новизни і колективної взаємодії. Практичне використання іноземної мови під час її вивчення дозволяє сформувати у студентів вміння сприймати зміст висловлювання та оволодіти мовним матеріалом для побудови речень на автоматизованому рівні, що дозволить вільно орієнтуватися у іншомовному середовищі та адекватно реагувати на різні мовленнєві ситуації. Крім того, комунікація у процесі навчання сприяє подоланню мовного бар'єру, дозволяє формувати у здобувачів освіти професійні компетентності та інтенсифікувати навчальний процес. Автором описано деякі інтерактивні вправи, що можуть бути застосовані на заняттях зі студентами; проведено експериментальне дослідження, яке підтвердило ефективність активної взаємодії учасників навчального процесу під час вивчення англійської мови та визначено умови успішної організації занять з іноземної мови з використанням інтерактивних технологій, оскільки їх впровадження не є легкою справою навіть для досвідченого педагога і потребує ґрунтовної підготовки (підбір матеріалів, складання плану, ретельне вивчення індивідуальних особливостей студентів та ін.).

Ключові слова: інноваційні методи, іноземна мова, інтерактивні технології навчання, комунікативна компетентність, комунікація, метод, навички.

Чеберяк Е. Е. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности студентов неязыковых специальностей средствами интерактивных технологий обучения. В статье рассмотрена роль интерактивных технологий обучения на занятиях иностранного языка как эффективных инновационных технологий, позволяющих значительно повысить результативность обучения студентов неязыковых специальностей. Интерактивные технологии соответствуют основным принципам обучения, в частности: принципам коммуникативной направленности, активности в обучении, функциональности, ситуативности, новизны и коллективного взаимодействия. Практическое использование иностранного языка в процессе его изучения позволяет сформировать у студентов умение воспринимать содержание высказывания и овладеть языковым материалом для построения предложений на автоматизированном уровне, что позволит свободно ориентироваться в иноязычной среде и адекватно реагировать на различные речевые ситуации. Кроме того, коммуникация в процессе обучения способствует преодолению языкового барьера, позволяет формировать у обучающихся профессиональные компетентности и интенсифицировать учебный процесс. Автором описаны некоторые интерактивные упражнения, которые могут быть применены на занятиях со студентами; проведено экспериментальное исследование, которое подтвердило эффективность активного взаимодействия участников учебного процесса при изучении английского языка и определены условия успешной организации занятий иностранного языка с использованием интерактивных технологий, поскольку их внедрение является нелегким делом даже для опытного педагога и требует основательной подготовки (подбор материалов, составление плана, тщательное изучение индивидуальных особенностей студентов и др.).

Ключевые слова: инновационные методы, иностранный язык, интерактивные технологии обучения, коммуникативная компетентность, коммуникация, метод, навыки.

Cheberiak Ye. Formation of foreign language communicative competence of non-language specialties students by means of interactive technologies. The article considers the role of interactive technologies of foreign languages teaching as effective innovative technologies that can significantly increase the effectiveness of teaching of non-language specialties students. Interactive

technologies correspond to the basic principles of teaching, in particular: the principles of communicative-oriented studying, activity, functionality, situationality and collective interaction. Practical usage of a foreign language allows students to develop the ability to percept speech and master the ability to build sentences, which will allow students to take part in communication and respond adequately to different speech situations. In addition, communication in the learning process helps to overcome the language barrier, allows students to develop professional competencies and intensify the learning process. The author describes some interactive exercises that can be used with students. An experimental research was conducted, which confirmed the effectiveness of active interaction of participants in English studying process and determined the conditions for successful organization of foreign language classes using interactive technologies, as their implementation is not easy even for an experienced teacher and requires careful preparation.

Key words: innovative methods, foreign language, interactive learning technologies, communicative competence, communication, method, skills.

1. ВСТУП

У сучасних умовах розширення міжнародних зв'язків з кожним днем зростає актуальність вродіння іноземними мовами спеціалістами будь-яких галузей. Згідно з «Національною стратегією розвитку освіти в Україні (2012 – 2021 рр.)», «Державними стандартами вищої освіти» та «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти» головною метою закладів вищої освіти є підготовка висококваліфікованого спеціаліста, який здатен бути повноцінним учасником міжкультурної ситуативної та професійної комунікації. Тому серед актуальних питань методики викладання іноземних мов значне місце посідає пошук підходів, технологій та методів навчання, які б сприяли формуванню у здобувачів освіти комунікативної компетентності та дозволили інтенсифікувати навчальний процес у вищих навчальних закладах.

Актуальність дослідження обраної теми полягає у необхідності переходу від традиційної до інноваційної, особистісно-орієнтованої моделі навчання іноземних мов, впровадження технологій, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сприяють розвитку творчих та інтелектуальних здібностей студента і спрямовують педагога на гуманістичний підхід. Разом з тим, інноваційні методи, що забезпечують реалізацію зазначених нами вимог та завдань, на сьогодні ще недостатньо розроблені в методиці викладання іноземної, відповідно їх впровадження у сучасних освітніх закладах відбувається дуже повільно.

Інтерактивні технології навчання не є новими, подібні методи здавна застосовувалися у педагогіці, проте особливої актуальності при вивченні іноземних мов вони набувають зараз, оскільки найсучасніші освітні концепції вимагають формування у здобувачів освіти не лише знань та вмінь, але й компетентностей, різнобічного розвитку особистості. Розробки певних прийомів та елементів інтерактивних форм навчання ми можемо знайти у роботах таких педагогів-новаторів, як В. О. Сухомлинський, Є. М. Ільїн, В. Ф. Шаталов та інші.

Опрацювання теоретичних та практичних аспектів впровадження інтерактивних технологій у процес навчання іноземної мови знайшло відображення у роботах таких методистів та науковців, як

І. М. Верещагіна, Д. Б. Ельконін, Ю. І. Пассов, М.М. Скаткін, Т. І. Олійник, О. І. Пометун, Л. В. Пироженко та ін.

Слово «інтерактивний» походить від англійського «interact» («inter» – «взаємний», «act» – «діяти»). У своїй роботі ми посилаємося до визначення терміну «інтерактивне навчання» О. І. Пометун та Л. В. Пироженко: «Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)...» [5, с. 7].

Погоджуємося з думкою Т. Ю. Гурової про те, що така модель навчання заохочує учасників навчального процесу до вдосконалення власного досвіду, вона перетворює репродуктивний характер навчання на той, що детермінує учнів до самостійної організації навчання [2, с. 21].

Мета дослідження полягає у визначенні ролі та основних принципів впровадження інтерактивних технологій навчання у процес викладання іноземної мови студентам вищих навчальних закладів. Реалізації поставленої мети сприяло розв'язання таких **завдань**: 1) дослідити та науково обґрунтувати ефективність застосування інтерактивних технологій навчання; 2) визначити умови успішної організації занять з іноземної мови з використанням досліджуваних нами технологій навчання.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єктом дослідження є процес впровадження інтерактивних технологій у процес навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей. **Предмет дослідження** – інтерактивні методи та форми викладання іноземної мови здобувачам вищої освіти.

Передумовою формування вміння висловлювати свої думки іноземною мовою в усному мовленні та на письмі є сформованість репродуктивних та продуктивних навичок, та сформованість рецептивних навичок, які дозволяють сприймати висловлювання інших та інтерпретувати їх. При впровадженні інтерактивних технологій процес навчання спрямовується не лише на засвоєння мовних знань, а й на формування навичок, які є невід'ємною частиною всіх видів мовленнєвої діяльності.

Така робота базується на комунікативному підході, тобто формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі комунікації. Оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності здійснюється шляхом їх реалізації у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування [4, с. 39].

Інтерактивні технології навчання дозволяють інтенсифікувати навчальний процес, надаючи можливість засвоювати мовні знання свідомо, автоматизувати дії з використання певних лексичних одиниць та граматичних конструкцій, вдосконалювати комунікативні вміння та навички та, разом з тим, розвивати розумові та творчі здібності майбутніх спеціалістів.

Крім того, метою такого навчання є розвиток особистості здобувача освіти, насамперед, різноманітних форм мислення у процесі засвоєння знань, а визначення конкретних цілей і завдань навчання розглядається як цілісна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу, в якому ті, хто навчається виступають суб'єктами учіння, спілкування та організації [3, с.5].

Інтерактивні технології можуть бути використані на всіх етапах навчання, як для засвоєння та закріплення нового матеріалу, так і для контролю знань. Вони можуть застосовуватися одразу після пояснення матеріалу, замість опитування, або для узагальнення та систематизації знань. До досліджуваних нами методів навчання відносять дослідницькі проекти, рольові ігри, роботу з документами та різними джерелами інформації, творчі форми роботи, створення проблемних ситуацій тощо.

Викладач має можливість застосовувати на занятті різноманітні форми роботи зі студентами, які можна поділити на дві великі групи: фронтальні та групові. Фронтальна форма передбачає роботу одразу всієї групи, сюди можна віднести такі відомі методи, як мікрофон, мозковий штурм, дискусія, велике коло, мозаїка та інші. Групові форми навчання, тобто такі, що проходять в групах з двох і більше студентів, включають роботу в парах, трійках, карусель, акваріум та багато інших методів.

Робота в групах – одна з найпопулярніших та найчастіше вживаних форм роботи на сьогодні. Студенти беруть участь у спілкуванні між собою, вчать співпрацювати. Ця форма роботи є невід'ємною частиною багатьох інтерактивних занять, наприклад таких, як дебати, мозаїка. Пропонуємо декілька інтерактивних вправ для засвоєння теми «Present Perfect Tense»:

1. Викладач роздає студентам картки з написами: «Find someone who + Present Perfect», наприклад: «Find someone who has read «Sherlock Holmes

Stories». Студенти ставлять питання своїм одногрупникам та заповнюють картки, записуючи відповіді повними реченнями. Переможе той, хто заповнить якомога більше карток.

2. Складання та інсценування діалогів, повсякденних ситуацій є важливою формою роботи, яка дозволяє оволодіти навичками на репродуктивному та продуктивному рівнях.

3. Ще однією формою інтерактивної взаємодії може бути вправа «Opposites». Студенти об'єднані у дві команди, команди по черзі дістають картки з дієсловами (такими, що мають антоніми, наприклад open – close, start – finish, тощо) та складають з ними речення у Present Perfect. Команда суперників повинні дібрати антонім до почутого дієслова та скласти своє речення. За кожне правильне речення команда отримує 1 бал, а якщо студенти складають речення з антонімом, якого не знає їх опонент – команда отримує 2 бали.

2.1. Обґрунтування ефективності застосування інтерактивних технологій навчання іноземних мов

З метою наукового обґрунтування ефективності впровадження інтерактивних технологій навчання на заняттях з іноземної мови було створено умови для здійснення експериментальної роботи. Варто зазначити, що результативними вважаються ті технології навчання, які забезпечують зростання рівня сформованості знань, вмінь та навичок. Для перевірки ефективності впровадження досліджуваних нами технологій навчання на заняттях з англійської мови було використано такі методи: метод педагогічного спостереження; педагогічний експеримент; вимірювання; порівняльна характеристика результатів експерименту.

На початку експерименту ми припустили, що інтерактивні технології навчання значно підвищать успішність засвоєння студентами граматичних та лексичних знань. Крім того, такі технології позитивно впливатимуть на розвиток усіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності та сприятимуть мотивації навчання. З метою підтвердження цих думок у 2019 – 2020 навчальному році нами було проведено пробне навчання зі студентами різних напрямів підготовки на базі Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного. У ньому взяли участь 67 студентів, серед яких 34 особи – учасники експериментальних груп, 33 – контрольних.

Акцент у роботі з експериментальними групами було перенесено на стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів, їх активної участі та взаємодії у процесі навчання. Для засвоєння студентами нового початкового матеріалу, його закріплення та контролю знань були застосовані різноманітні фронтальні та групові форми роботи: дискусія, мікрофон, мозковий штурм, карусель, робота в парах, трійках, дослідницькі проекти, рольові

ві ігри тощо. В основу нашого експериментального навчання було покладено комунікативно-ситуативний підхід, тобто створення на занятті реальних та уявних ситуацій повсякденного спілкування.

До початку експериментального навчання більшість студентів (як у контрольній, так і в експериментальній групах) володіли граматичними та лексичними навичками на задовільному рівні. В результаті нашого експерименту можемо стверджувати, що у контрольній групі (за зазначений період навчання) не відбулося значних змін. Натомість, в експериментальній групі збільшився відсоток студентів, що володіють мовним матеріалом на достатньому та високому рівнях (на 20,6%). На 11,8% зменшилась кількість студентів, що продемонстрували низький рівень сформованості граматичних та лексичних навичок.

вичок відбуваються у рамках певної ситуації, яка імітує реальні умови природнього спілкування. Будь-яке висловлювання студента на занятті має бути ситуативно зумовленим. Це забезпечить розвиток таких якостей, як динамічність та гнучкість мовних навичок, дозволить навчати здобувачів освіти формулювати грамотні висловлювання у відповідності до ситуації мовлення. Для організації навчального процесу необхідно відібрати такі проблемні ситуації, що сприяють активізації розумової діяльності здобувачів освіти та викликають потребу у взаємодії з іншими.

3. При виборі матеріалів, з якими планується робота на занятті, важливо надавати перевагу тим, що сприятимуть професійному розвитку та моральному вихованню студентів, мають аутентичний характер та яскраво демонструють мовне явище, що

Порівняльні результати сформованості граматичних та лексичних навичок студентів контрольних та експериментальних груп за результатами контрольного зрізу, у %

Етап	Група	Рівень			
		Високий	Достатній	Задовільний	Низький
Констатувальний	КГ	12,1	30,3	39,4	18,2
	ЕГ	8,8	32,4	38,2	20,6
Формувальний	КГ	12,1	33,3	39,4	15,2
	Різниця	-	+3	-	-3
	ЕГ	11,8	50	29,4	8,8
	Різниця	+3	+17,6	-8,8	-11,8

В результаті експерименту нами було виявлено, що мовний матеріал засвоюється більш продуктивно під час співпраці учасників навчального процесу. Результати нашого дослідження констатують дієвість інтерактивних технологій навчання під час вивчення іноземної мови, що і є підтвердженням нашого припущення про ефективність їх впровадження з метою удосконалити рівень засвоєння мовних знань здобувачами освіти. Окрім того, зауважимо, що використання інтерактивних технологій навчання посилює мотивацію студентів до сприймання матеріалу, сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння співпрацювати.

2.2. Умови успішної організації занять з іноземної мови з використанням інтерактивних технологій навчання

Впровадження інтерактивних методів повинно базуватися на системному, діяльнісному та особистісно-зорієнтованому підходах. Спираючись на результати дослідження можна зазначити, що впровадження інтерактивних технологій навчання дозволить досягти високої якості засвоєння матеріалу при виконанні таких умов:

1. Усі студенти на занятті мають бути постійно залучені до процесу застосування отриманих мовних знань та вмінь.

2. Одиницею організації навчального процесу має бути ситуація, тобто, оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності та формування мовних на-

вивчається. Саме такий підхід спонукає студентів до внутрішньої активності у процесі комунікації.

4. Мовний матеріал має бути ретельно відібраний та структурований. Для кожного з етапів навчання необхідно відібрати той лексичний та граматичний мінімум, який дозволив би здійснювати комунікацію на відповідному до розвитку комунікативних компетентностей рівні.

5. За такого навчання відносини між здобувачами освіти будуються на принципі кооперативності. Кожен з учасників навчального процесу має дотримуватися правил спілкування та співпраці з іншими, поважати думки оточуючих, відчувати індивідуальну відповідальність. На занятті важливою є доброзичлива атмосфера, що сприятиме не лише ефективному засвоєнню знань, але й розвитку навичок соціальної взаємодії.

За умови правильної реалізації навчання студенти сприймають англійську мову не як щось складне та нецікаве, але як засіб спілкування і задоволення. Вони можуть використовувати мову як щось реальне, а не як те, що з'являється лише у книгах. Важливо взяти до уваги той факт, що у процесі активної розумової іншомовної мовленнєвої роботи виникають різного роду зв'язки між іноземною мовою і власним світом студента. [6, с.11].

Впровадження інтерактивних технологій потребує від викладача розуміння суті даної моделі навчання, уміння старанно планувати свою робо-

ту, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій, починаючи з найпростіших – робота в малих групах, парах тощо [1, с.7]. Тож основою успішної розробки заняття є особистий довід педагога, його творчість та постійна робота над підвищенням професійного рівня. Крім того, попри велику результативність інтерактивних технологій навчання, педагогові все ж необхідно пам'ятати, що вони не є самоціллю заняття, не варто перенавантажувати початковий процес інтерактивними вправами.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інтерактивні технології навчання дозволяють вирішувати одразу декілька завдань, головними з яких є досягнення цілей навчання та розвиток комунікативних вмінь та навичок. Впровадження досліджуваних нами технологій, за умови дотримання головних вимог та принципів організації освітньої діяльності, дозволить значно підвищити результативність навчання мовного матеріалу та різних видів мовленнєвої діяльності одночасно, інтенсифікувати навчальний процес, створити потребу в іншо-

мовному спілкуванні разом з розвитком розумових та творчих здібностей майбутніх спеціалістів, їх моральним вихованням. Звичайно, що впровадження інтерактивних технологій не є легкою справою навіть для досвідченого педагога і потребує ґрунтовної підготовки (підбір матеріалів, складання плану, ретельне вивчення індивідуальних особливостей студентів та ін.).

Інтерактивні технології навчання відповідають освітнім вимогам сьогодення, оскільки при їх впровадженні перевага надається особистісно-орієнтованим технологіям. Це дозволяє помітно підвищити мотивацію і стимулювати творчу активність майбутніх спеціалістів, що також є важливими компонентами професійної освіти фахівця. Досліджувані нами технології відповідають основними принципам навчання, зокрема: принципу мовної спрямованості, активності у навчанні, функціональності, ситуативності, новизни і колективної взаємодії.

Перспектива подальших досліджень передбачає вивчення ролі інтерактивних технологій навчання на заняттях з предмету «Іноземна мова за професійним спрямуванням» як ефективних технологій, що дозволяють значно підвищити результативність навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальскова Н. Д. (2000) Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя. Москва. 165 с.
2. Гурова Т. Ю. (2016) Формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя англійської мови на засадах інтерактивного навчання. Вісник Житомирського державного університету. №82. С. 20 – 25.
3. Комар О. (2004) Інтерактивні технології – технології співпраці. Початкова школа. С.5–8.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник: 2 вид., випр. і перероб. [ред.-упор. С.Ю.Ніколаєва]. Київ, 2002. 328 с.
5. Пометун О., Пироженко Л. (2002) Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. Київ. 136 с.
6. Hutchinson T. (1991) Introduction to Project Work. Oxford. Oxford University Press. 23 p.

REFERENCES

1. Galskova, N. D. (2000). Sovremennaya metodyka obucheniya ynostrannym yazykam. Posobyie dlya uchytelya. Moskva.
2. Gurova, T. Yu. (2016). Formuvannya profesijnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti majbutnogo vchytelya anglijskoyi movy na zasadaх interaktyvnogo navchannya. Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu, 82, 20 – 25.
3. Komar, O. (2004). Interaktyvni tehnologiyi – tehnologiyi spivpraci. Pochatkova shkola, 5–8.
4. Metodyka vykladannya inozemnykh mov u serednix navchalnykh zakladax: Pidruchnyk: 2 vyd., vypr. i pererob. [red.-upor. S.Yu.Nikolayeva]. Kyiv, 2002.
5. Pometun, O., Pyrozhenko, L. (2002). Interaktyvni tehnologiyi navchannya: teoriya i praktyka. Kyiv.
6. Hutchinson, T. (1991). Introduction to Project Work. Oxford. Oxford University Press.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ / INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Чеберяк Елизавета Евгеньевна – преподаватель кафедры иностранных языков Таврического государственного агротехнологического университета имени Дмитрия Моторного; e-mail: liza.b.1705@gmail.com

Cheberyak Yelyzaveta – lecturer at Department of Foreign Languages of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University; e-mail: liza.b.1705@gmail.com